

Володимир БОГЕНЧУК

На самому початку Євангелія від Матея зустрічаємо довгий список імен. Із цих слів розпочинається Новий Завіт. Родовід Христа є також і в євангелиста Луки (3, 23-38). Проте жоден інший опис земного життя Ісуса Христа не є повніший від того, що є у Євангелії від Матея. Перші шістнадцять стихів його Євангелія подають родовід Ісуса Христа від Адама до Давида і від Давида до сім'ї, в якій народився Ісус. Помилково вважати, що цей біблійний уривок не має великого значення чи є чимось зайвим. У Біблії немає нічого зайвого, кожне слово є богонатхненне. Глави і стихи, які можуть на перший погляд видатися не надто цікавими чи незрозумілими, насправді несуть в собі глибокий зміст. Прочитавши перші шістнадцять стихів, над якими роздумуватимемо у цій статті, безперечно, знайдемо в них багато цікавих моментів з користю для духовного життя.

На думку багатьох науковців, ці два родоводи (Матея і Луки), схожі до інших біблійних генеалогій, мали визначену богословську ціль: євангелисти хотіли наочно підкреслити місійне походження Ісуса Христа з роду Давида. **Замість вступу**

Коли священник під час Літургії перед Різдвом Христовим читає цитований в епіграфі уривок з Євангелія від Матея, складається враження, що чинить він це без особливого проникнення, зате квапливо; а якщо якийсь з чужих для нашого слуху імен перекрутить, то явно без особливих докорів сумління, напевно, вважаючи, що й так небагато про що кажуть вони слухачам. Аби лиш тріумфально дійти до завершального стиха, який звучить так: «У Якова – Йосиф, чоловік Марії, з якої народився Ісус, що зветься Христос». У цій ситуації тим більше дивує факт, що багато християнських богословів вважає цей уривок Євангелія особливо важливим і значущим. Отож почнімо наше знайомство з родоводом від короткого вступу.

Найперше, що заторкує з прочитаних слів: Бог завжди дотримує своє слово. Він обіцяв похилому віком бездітному Авраамові: «А я введу з тебе великий народ і поблагословлю тебе; та й зроблю великим твоє ім'я, а ти станеш благословенням. Благословитиму тих, що тебе благословляють, і проклинатиму того, хто тебе проклинає. Тобою всі племена землі благословлятимуться» (Бут. 2, 3). Це вже провіщення того, що з цього роду народиться Спаситель. «Він дихатиме страхом Господнім; він судитиме не як око бачить, і не як вухо чує присуд видаватиме» (Іс. 11, 3). Із родоводу бачимо, що Ісус справді був сином Давида і Авраама. Насправді збулося все те, що Бог обіцяв, і це є свідченням того, що Він є вірний у своїх обітницях людині. Про це говорить апостол Павло: «Коли не віруємо, він застається вірним, бо сам себе зректися не може» (II Тим. 2, 13). Отож

перше, до чого закликає цей список більшості незнаних нам імен – це повірити і бути вірним Богові.

Друге, що хоче нам донести цей родовід – правду про гріховність людського роду. Серед названих імен далеко не всі були досконалі й праведні. Парадоксально, але в багатьох вірних Богові людей були невірні діти. Такі імена, як Ровоам, Арам, Амон повинні навчити нас смирення. Їх батьки – великі угодники Божі, а самі вони – невірні Богові. Отож благодать – не сімейна цінність, для отримання її не достатньо доброго прикладу. «А тим, які прийняли його, дав владу стати Божими дітьми, тим, які вірять у його ім'я. Вони не народилися ні з крові, ні з тілесного бажання, ані з бажання чоловіка, – але від Бога» (Йо. 1, 12-13). Отже, Божий вибір є не за походженням чи статусом, а за чистотою серця і щирістю наміру. Бог розуміє, що людський рід перебуває у гріху, проте ніколи не заперечує можливість спасіння навіть для найбільшого грішника.

Числове значення

Легко зауважити, що останнє речення ділить згадуваний уривок на три частини. Творять їх три групи перелічуваних поколінь, по чотирнадцять у кожній. Отже, маємо: 1) від Авраама до Давида – чотирнадцять поколінь (ст. 2-6); 2) від Давида до вавилонської неволі – чотирнадцять поколінь (ст. 6-11); 3) від вавилонської неволі до Ісуса – чотирнадцять поколінь (ст. 12-16). Звідки взялася ця особлива структура генеалогії? Адже мало ймовірно, що Бог у такий спосіб творив історію, щоб саме чотирнадцять поколінь відділяло найважливіші події в історії спасіння. Отож у такій чіткій структурі евангелистом Матеєм закладено особливий богословський зміст.

Здебільшого цей троїстий поділ пояснюють так. Ім'я «Давид» має три приголосні, числове значення яких дорівнює чотирнадцяти. Адже літери у старовірній мові, так само, як і в інших стародавніх мовах, мали певні числові значення. Отже, $d + v + d = 4 + 6 + 4 (=14)$. Це означає, що ця генеалогія побудована за схемою 3×14 , бо ім'я Давида, найвидатнішого царя в Ізраїлі, містить три приголосні, які творять при лічбі в сумі число 14. Саме у такий спосіб, властивий людям того часу, наголошено на значущості царя Давида у родоводі Ісуса.

Стосовно стародавніх юдейських генеалогій, у них можна вирізнити родовідні списки і генеалогію. Перші добре засвідчені у часи Нового Завіту. Згідно зі свідченням Йосифа Флавія, священики, що мешкали не лише в Палестині, але й у Єгипті, Вавилоні та в інших місцях, пред'являли документи про походження, адже до служіння у святині, а також у суспільних закладах допускали людей певного і гідного походження (пор. Ез. 2, 61 наст.; Неєм. 7, 63). У наявності документів про походження були зацікавлені також усі інші ще й з огляду на проблему спадкування. Другі, тобто генеалогії, на противагу згаданим вище родовідним спискам, мали богословське значення. Як впливає з Бут. 5, 1-32 і 10, 1-32, за допомогою послідовності поколінь вказується на сенс історичних подій і їхню мету.

Стосовно Євангелія дитинства (Мт. 1, 2-16) – це радше генеалогія богословського спрямування, а не «фамільний» список.

На запитання, звідки взято імена, що згадані в генеалогії, слід вказати на Старий Завіт, а точніше – на стародавній переклад Біблії грецькою мовою – Септуагінту. Отож перша серія імен – від Юди до царя Давида (ст. 3-6) – почерпнута з I Хр. 2, 3-15. Друга серія, що стосується царів Ізраїлю від Соломона до Єхонії, походить з I Хр. 3, 10-19. Однак невідоме нам джерело для Матеєвої третьої групи, тобто нащадків Давида після вавилонської неволі. Лише Салатїїл і Зоровавел згадуються в I Хр. 3, 17 як нащадки Єхонії.

Назріває ще одне запитання: чи Матей є автором згаданої генеалогії Ісуса, чи скористався вже наявною генеалогією, що її укладено раніше на основі перелічених вище уривків з Біблії? Припускають, що були два генеалогічні списки грецькою мовою. Один з них охоплював часи перед монархією, тобто перед Давидом і нагадував генеалогію з I Хр. 2, а також Рут. 4. Другий – це народна генеалогія лінії Давида. Сюди ввійшли (з пропусками) імена царів і нащадків Зоровавела. Можна зробити висновок: Матей зауважив, що передмонархічний список охоплював від Авраама до Давида чотирнадцять імен і що в монархічному спискові було також чотирнадцять імен. Спираючись на це відкриття, Матей – свідомий нумеричного значення імені Давид і знаний своїм захопленням лічбою – спорядив генеалогію відповідно до схеми 3x14. **Патріархи і царі**

Генеалогія Ісуса починається від Авраама, котрий, як відомо, мав двох синів – старшого Ізмаїла і молодшого Ісаака. Отож можна було б запитати, чому «родовід Ісуса Христа» не згадує Ізмаїла? Те саме стосується і синів Ісаака. Родовід не згадує старшого Ісава, котрий при всій своїй невторопності добріший за підступного Якова. Далі родовід з дванадцяти синів Якова згадує Юду. Чому саме Юду? Чи Йосиф не був, власне, найкращим з-посеред братів? Адже це Йосиф уособлює діяння Ісуса, якого зраджено і віддано на смерть, а не Юда, який запродав власного брата!

Те, що Матей провадить генеалогічну лінію Ісуса через Ісаака, Якова, Юду, обминаючи, втім, Ізмаїла, Ісава, Йосифа, відповідає старозавітному переконанню в тому, що Бог не завжди обирає найкращих, найвідповідніших і найгідніших. По-іншому, Бог у своїх намірах керується милосердям і добротою. З огляду на це, подана генеалогія якнайкраще відповідає поставі і поведінці Того, Хто на її вершині – Ісуса. Якнайкраще гармоніює з поставою Ісуса, котрий прийшов, щоб проповідувати спасення митарям і грішникам, котрий навчав, що здорові не потребують лікаря, лише хворі.

Матеїв родовід Ісуса охоплює не лише святих, але й грішників. Таке спостереження знаходить підтвердження в історії царів Ізраїля. З-посеред чотирнадцяти юдейських царів від Давида до вавилонської неволі заледве двоє (Єзекія і Йосія) були насправді благочестивими і вірними Завіту. Решта – це славнозвісна суміш гордіїв, поган, убивців і нездар. Не дивно, що такому царюванню поклала край вавилонська неволя. Навіть у самому Давиді є як святість, так і гріх: з одного боку, нечуване доведення до смерті Урії, що дало йому змогу легально одружитися з Ветсавією, дружиною убитого, з іншого – покайсна молитва у псалмі Давида, яка віддавна є осердям юдейської і християнської побожності.

Ісус зостається у генеалогічному зв'язку з людьми, котрим не бракує вад і гріхів. Предками Ісуса є не лише видатні, славетні постаті, але й грішники. Вищенаведеною генеалогією стверджується, що Ізраїль і всі народи не заслуговують спасіння, але його потребують. Тому Месія прийшов не додати слави Ізраїлю, а визволити його від гріхів. Так лінії людських доріг Бог уміє залучити до свого відвічного плану Спасіння. **Видатні поза увагою**

Історія світу і люди не йдуть прямою лінією. На цьому шляху бувають злети і падіння. Це добре видно з поданої генеалогії. Перший період – від Авраама до Давида – можна було б назвати періодом росту. Творять його патріархи та їх наступники. На верхівці стоїть цар Давид. Ім'я Давида завершує першу серію імен та започатковує другу. Той другий період, від Давида до вавилонської неволі, є періодом занепаду. Творять його царі – нащадки Давида, котрі здебільшого не перебувають на висоті отриманого завдання. У самому низу занепаду – вавилонська неволя (586 р. перед Р.Х). Це наступний

переломний пункт у поданому родоводі. Саму неволю з плином часу інтерпретували в богословських категоріях не лише як прояв Божої кари за гріхи, а як подію, мета якої – ширення віри Ягве. Дивує те, що серію постатей творять особи, незнані зі сторінок Святого Письма. За винятком двох перших (Салатїїл і Зоровавел) та двох останніх (Йосиф і Марія), не звершили нічого такого, що могло б історика спонукати хоч до якоїсь згадки в аналізі історії Ізраїлю. Дивно, що знані та могутні володарі періоду монархії довели історію народу до руїни (неволі), а незнані стали знаряддям поступу. Бог може здійснити плани при допомозі людей, котрі є малими в очах світу. І якщо нас хвилює необхідність визнати, що в останньому фрагменті генеалогії Ісуса з'явилися люди «нізвідки», і що це саме вони, а не великі царі, приготували прихід Ісуса, то має нас спонукати замислитись також те, що і нині оці незнані, маловпливові люди скеровують хід історії всесвіту, а також існування Христової Церкви. Не обов'язково бути впливовим і значущим, щоб спричинитися до зростання Божої слави у світі. Призначенням родоводу є одночасно додати відваги і запросити до співдії.

Найкращим підсумком роздумів про родовід нашого Господа, Ісуса Христа, буде думка апостола Павла, що була промовлена в Афінах: «У ньому бо живемо, рухаємося й існуємо, як деякі з ваших поетів сказали: Бо й ми з його роду. Бувши, отже, з Божого роду, ми не повинні думати, що божество подібне до золота чи срібла, чи каміння, твору мистецтва і людської вигадки» (Дії 17, 28-29). Підставою приналежності до Божого роду є наше створення на образ вочлененого Сина Божого. Ісус Христос, возлюблений Син Божий (Лк. 3, 22), тому і прийняв на Себе людське тіло, що ми – рід Божий.

Використана література

1. Дж. Райл. Размышления над Евангелием от Матфея. Минск, 2001
2. В.П. Вихлянцев. Библейский Словарь. – Москва, 1998
3. А. Пацьорек. Коли Ісус народився у Вифлеємі. Львів, 2007
4. А. Мень. Словарь по библиологии. – Т 3. Москва 2002 Володимир БОГЕНЧУК.
Родовід Ісуса Христа: текст та значення, історія і сучасність// СЛОВО № 4 (44) 2010, с.27-30